

İSLAM TARİH VE KÜLTÜRÜNDE KIYAMET ALÂMETLERİ*

Zafer ŞEN *

Varlığın başlangıcı gibi sonu da, hemen herkesin durup düşündüğü bir konudur. Her varlığın bir sonu olduğunu gören insan, aklı sâyesinde her şeyin bir sonu olması gerektiğine hükmetmiştir. Ancak bu hükmediş varlık âleminin ne zaman sona ereceği, esyanın âkibetinin ne olacağı konusunda büyük bir merakın da sebebi olmuştur. Aklın ulaştığı bu sonucu ilâhî rehberlik tēyit etmiş, evrenin düzeninin mutlaka yok olacağını haber vermiştir. Ancak son bulusun kesinliğini haber veren kaynak, bu mutlak sonun ne zaman geleceğini açıkça belirtmiş değildir. Kıyâmetin gerçekleşeceği zamanın önceden bilinemeyecek olması, insanları bu zamanın yaklaştığını haber veren işâret ve olayları merak etmekten alıkoymamıştır. İnsanın geleceğe yönelik düşüncesi üzerinde önemli bir yönlendirici olan “Kıyâmet ve alâmetleri” konusu bu niteliği üzerinde araştırma yapmaya değer bir konu olarak ortadadır.

İslâm inancında önemli bir ağırlığı olan âhirete îman, Müslümanların zihin dünyasında önemli bir yer tutmuştur. Âhîret hayatının nasıl olduğu, âhirette insanların durumu, cennet ve cehennem gibi alt başlıkların yanı sıra, âhiretin başlangıcını teşkil eden kıyâmet konusu da Müslümanların meraklarını celbetmiştir. Kıyâmet, ahret hayatının başlangıcını, dünya hayatının ise sonunu ifade etmektedir. Geleceği Kur’an ayetleriyle sâbit olan kıyâmet ne zaman ve nasıl gerçekleşecektir? Kur’an, kıyâmetin kopacağını kesin olarak bildirmiş, Hz. Peygamber de, kendisine yöneltilen sorular üzerine kıyâmet hakkında bilgiler vermiştir. Ancak bu konuda gerek Kur’an’ın, gerek Hz. Peygamberin verdiği bilgiler, kıyâmetin kopacağı zamana netlik getirmek yerine, sadece bunun yakın olduğunu bildirmekle yetinir. Kur’an zaman bildirmekten ziyâde, kıyâmetin başlangıcı ile birlikte meydana gelecek olan olağanüstü olaylardan bahsetmektedir.¹

³⁹ Bu makale www.zafersen.com Tarih Araştırmaları Haber Bilgi ve Belge Sitesinde 17.02.2012 tarihinde yayınlanmıştır.

^F Araştırmacı, Tarihçi

¹ Örnek olarak Bkz *Kur’an-ı Kerim Meâlî*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Komisyon, Üçüncü Baskı, 2002, 75/ 7-9. Âyetler. Bu ve benzeri âyetlerde, kıyâmet esnâsında vukû bulacak olan olağan üstü haller sıralanmıştır. Meselâ bu âyette, ayın burulmasından, ay ile güneşin bir araya getirilmesinden bahsedilmektedir. Aynı içerige sahip olan 89 / 21. âyetlerde, yeryüzünün parça parça olup dağılacığından, 84 / 1-4. âyette göğün yarılacağından, yerin dümdüz yapılıp, yerin içindikilerin dışarıya atılacağından, 82/ 1-5. âyetlerde, göğün yarılacağından, yıldızların saçılacağından, denizlerin kaynatılıp fiskırtılacağından bahsedilmektedir.

Kur'an, gelmesi mutlak olan kıyâmetin kopuş zamanı hakkındaki bilginin sadece Allah'a ait olduğunu ve hattâ Hz. Peygamber tarafından dahi bilinemeyecek bir bilgi olduğunu hatırlatmıştır.² Âraf Suresi, 118. âyette yer alan, "Sanki senin haberin varmış gibi sana soruyorlar" ifâdesinden anlaşılan iki gerçek vardır. Bunlardan birincisi, Hz. Peygamberin dahî bu konuda her hangi bir bilgiye sahip olmadığı, ikincisi ise, bu gerçeğe rağmen Müslümanların yoğun bir biçimde bu konuda Hz. Peygambere sorular sorduğudur.

Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair sorularına, kesin bir cevap alamayan Müslümanlar, kıyâmetin yaklaştığını gösteren işaretlerin var olup olmadığı düşüncesine yönelmişler ve Hz. Peygamber'e bu konularda sorular sormuşlardır. En azından hadis kültürümüz bize bunu söylemektedir. Bu durum, insanın, evren ve kendi geleceği hakkında bilgi edinme isteği şeklindeki olgu göz önüne alındığında tuhaf karşılanmamalıdır. İnsan, geçmişini ve geleceğini bilmek isteyen bir varlıktır.³

İslâm kültürü, kıyâmet ve özellikle kıyâmet alâmetleri konusunda yazılmış zengin bir literatüre sahiptir. Bütün bu eserler, hadis rivâyetlerine dayanmaktadır. Hadis kitaplarının tamamında, Müslümanların kıyâmetin kopuşunun yaklaşıp yaklaşmadığıyla alakalı meraklarını gidermeye yönelik pek çok rivâyetle karşılaşmak mümkündür.

Bu sahada inceleme yapan araştırmacılar, hadis kitaplarında yer bulan bu zengin malzemeyi, farklı açılardan tasnif ederek inceleme yoluna gitmişlerdir. Serahsî (ö. 483/1090) bu alâmetleri, kıyâmete yakın bir zamanda ortaya çıkmaya başlayacak alâmetler ve kıyâmetin kopmaya başlamasıyla zuhûr edecek alâmetler olarak iki gruba, Muhammed b. Resûl el-Berzencî (ö. 1103/1691), kendi dönemine göre zuhûr etmiş ve mâzide kalmış olan alâmetler (el-emârâtu-l'-bâride), geçmiste zuhûr etmekle beraber son bulmamış ve kıyâmete kadar devam edecek olan alâmetler ve kıyâmete yakın vukû bulacak olan büyük alâmetler (el-emârâtu'l-karîbetü'l-kebîra) tarzında;

---

² Bkz *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Komisyon, Üçüncü Baskı, 2002, Ankara. A'raf Suresi, 187. Âyet-i Kerîme: Sana kıyâmetin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu vaktinde ancak O (Allah) ortaya çıkaracaktır. O, göklere de, yere de ağır basmıştır. O (kıyâmet), size ancak ansızın gelecektir." Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi sadece Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar."

³ Bkz: Yar, Erkan; **Müslüman Düşünüşünde İsa'nın Yeryüzüne inişi Paradigması**, Dinî Araştırmalar, Mayıs-Agustos 2001, cilt: IV, sayı: 10, s. 144.

Nebhânî (ö. 1350/1932) ve Ebû Bekr Câbir el-Cezâirî büyük ve küçük alâmetler şeklinde son dönem müelliflerinden Muhammed Ahmed Abdülkâdir ise ahlâki ve fizikî mâhiyette alâmetler diye tasnif etmişlerdir. ⁴

Hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerin içeriğini genel hatları ile açıklamanın yararlı olacağını düşünüyoruz. Bu şekilde, kıyâmet alâmetleri bahsinin, günlük hayatı da içerisine alan kuşatıcı unsurları ihtivâ ettiğini görmüş olacağız.

Temel kaynaklarda yer alan kıyâmet alâmetleri ile alâkalı rivâyetleri incelediğimizde bunlarda şu alâmetlerin zikredildiği görülmektedir :

- 1- Fitnenin, insanların ölümü istemesine sebep olacak kadar çoğalması
- 2- İnsanları doğudan batıya sürececek olan bir ateşin çıkması
- 3- Kahtan'dan insanları âsâsı ile sürececek olan bir adamın çıkması
- 4- Aynı dâvâyâ sahip iki büyük Müslüman grubun birbirleri ile savaşması
- 5- Deccâl'in ortaya çıkması
- 6- Hz. Îsâ'nın yeryüzüne inişi
- 7- Fitnenin ve Herc'in (katlin) çoğalması
- 8- Müslümanlar arasında malın çoğalması
- 9- Güneşin batıdan doğması
- 10- Ye'cûc ve Me'cûc'un ortaya çıkması
- 11- Cârîyenin efendisini doğurması
- 12- İlimin azalması ve cehâletin artması
- 13- Farklı milletlerle Müslümanlar arasında savaşın çıkması
- 14- Yahûdîlerle savaşılması ve onların yenilmesi
- 15- Kötülerin yönetimi ele geçirmesi
- 16- Büyük karışıklıkların ortaya çıkması ve bu karışıklıklar zamanında yaşayan bir kişinin mümin olarak sabahlayıp kâfir olarak akşamlaması veya mümin olarak akşamlayıp kâfir olarak sabahlaması
- 17- Yalın ayak ve bası açık kişilerin idareci olması
- 18- Yere batma, kılık değiştirme ve recm olaylarının artması
- 19- Yeryüzünde, Allah diyen insanın kalmaması
- 20- Hicaz'da çıkacak bir ateşin Busra'da develerin ayaklarını aydınlatması

⁴ Çelebi, İlyas; **İtikâdî Açından Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler**, s. 68,69.

- 21- Fırat Nehri'nin sularının çekilerek, nehir yatağından altın çıkması
- 22- Depremlerin çoğalması
- 23- Zamanın yaklaşması, gece ile gündüzün birbirine eşit olması
- 24- Zînânın çoğalması, günahların açıkça islenmesi
- 25- Kadınların çoğalıp, erkeklerin azalması
- 26- İçki içiminin çoğalması
- 27- İnsanların bina dikmede yarış halinde olmaları
- 28- Büyük bir dumanın ortaya çıkması
- 29- Dabbetu'l-Arz'ın çıkışı
- 30- Yaşları genç ancak hayalleri bozuk insanların türeyeceği, bunların Kur'an-ı Kerim'i okuyacakları ancak okuduklarının köprücük kemiklerinden aşağıya inmeyeceği ve okun yaydan fırladığı gibi dinden çıkacakları
- 31- Yalancı peygamberlerin zuhûru ve Arapların putperestliğe dönmeleri
- 32- Dinin garip başladığı gibi garip sonlanacağı
- 33- Mehdînin gelişi⁵

Temel hadis kitaplarının dışındaki kaynaklarda yer alan rivâyetlerde de dikkate alındığında, bu alâmetlerin katlanarak arttığı görülmektedir. Görüleceği üzere saydığımız kıyâmet alâmetleri, insan hayatını farklı açılardan kuşatıcı bir yapı ortaya koymaktadır. Bireysel ve toplumsal ahlak, siyaset, devletlerarası politika, çevre dengesi, ekonomi, insan bedeni, insan-tanrı ilişkisi gibi birçok hususta kıyâmet alameti zuhûr edecektir.

Kıyamet alâmetlerinin, bozulan dengeler ve değişen düzen üzerine bina edildiği göze çarpmaktadır. Bir anlamda, mevcut durumu olarak tanımlanmakta, bu Durumun kötüleşmesi ile ortaya çıkan belirli haller ve gelişmeler ise kopması kesin olan kıyametin bir habercisi olarak görülmektedir.

Îmânın gereklerinden biri de, Hz. Peygamber'in risâletine, ondan sahih olarak bize ulaşan haberlere içlerinden ayırım veya tahsîs yapmadan tamamına kadın erkek herkesin inanması ve bunları kabul etmesidir. Allah "O, hevâsından

⁵ Kıyamet alametleri olarak sıraladığımız bu 33. madde temel kaynaklar olan ; a-**Buhârî**, Muhammed b. ismâil b. ibrahîm Ebû Abdillâh el-Câfî, *Sahih*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1401/1981 .b-**ibn Mâce**, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezîd; *Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul. c-**Müslim**, Ebu'l-Hüseyn b. el-Haccac en-Neysâbü'rî, *Sahih*, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul. d-**Tirmîzî**, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ; *Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981/1401' den alınmıştır.

konuşmaz, onun konuştukları ancak vahiydir”⁶, “Peygamber size ne getirirse onu alın, size neyi yasaklarsa ondan kaçın⁷” buyurmaktadır. Dolayısıyla her Müslüman’ın, Peygamberin olacağını haber verdiği kıyâmet alâmetlerine îman etmesi gerekir. Her an kıyâmet kopacakmış gibi hazırlığını tamamlamış olması Müslümanlar için zaruridir.

---

⁶ Bkz *Kur’an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Komisyon, Üçüncü Baskı, 2002, Necm Sûresi, 3,4. Âyet-i Kerîmeler.

⁷ Bkz *Kur’an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Komisyon, Üçüncü Baskı, 2002, Hasr Sûresi, 7. Âyet-i Kerîmeler